

МУЗИЧНЕ МИСЛЕННЯ В КОНТЕКСТІ ПЕРЕЖИВАННЯ ЕСТЕТИЧНО ПРЕКРАСНОГО

Романенко А. Р., Романова Т. В.

У статті висвітлено питання розвитку музичного мислення майбутнього вчителя музики, як умови забезпечення його естетичної компетентності й високого професіоналізму.

Сьогодні одним із ключових питань вітчизняної, зокрема, музичної освіти є її інтеграція в культурний простір. Виявом цього процесу є соціальний проект "З Києвом і для Києва", започаткований в 2010 році науково-педагогічним та студентським колективом Київського університету імені Бориса Грінченка. Даний проект створює умови для індивідуальної самореалізації студентів та їх активної участі у громадському житті. Вже третій рік університет безкоштовно надає освітні, культурно-дозвіллієві та спортивно-оздоровчі послуги киянам з метою створення позитивного ставлення до університету як сучасного науково-освітнього, культурного центру Києва.

У рамках проекту в Університетському коледжі Київського університету імені Бориса Грінченка киянам було запропоновано низку концертів-лекцій, в яких звучало багатоманіття фортепіанної, інструментальної, вокальної музики та розглядалися окремі питання музичної педагогіки.

Безпосередньо в процесі сприйняття, слухання концертів-лекцій виникло зацікавлення такими питаннями, як формування енергійної творчої особистості, розвиток її художнього смаку, уподобань, нарешті, активізація її музичного мислення. У результаті з'явилися наступні нотатки про музичне мислення як переживання естетично прекрасного, як творчий імпульс, поштовх до креативної діяльності.

Проблемою музичного мислення в різні часи займалися Б. Асаф'єв, В. Москаленко, Б. Теплов, В. Холопова, Г. Ципін, Б. Яворський та ін. Це питання висвітлювали у працях, присвячених удосконаленню фахової підготовки майбутніх учителів музики, А. Болгарський, І. Дис, А. Козир, О. Щолокова та ін. Науковий дискурс щодо цієї проблеми триває і тепер.

У цьому контексті важливим є питання специфіки навчання учня в аспекті розвитку його здатності до самостійного музичного мислення.

Для того, щоб учень міг зрозуміти зміст музичного твору, він повинен володіти хоча б мінімальним музичним "мовним запасом". Тому пізнання музики – це одночасно й володіння музичною мовою. Основою музичної мови, а отже, й музичного мислення, виступає інтонація. Людина має психічну властивість відтворювати в слуховій уяві почуту інтонацію у вигляді музично-слухових уявлень. І. В. Дубінець зазначає: "Музично-слухове уявлення – це суб'єктивний інтонаційний образ, який викликає індивідуальні асоціації та зв'язки, тобто неповторне емоційне забарвлення інтонаційних потоків" [1]. Тому важливо слухати більше музики, виконувати та робити спроби писати музичні твори. Це призводить до активізації самостійного музичного мислення.

Зауважимо, що емоційна реакція – вихідний пункт процесу музичного мислення. Видатний піаніст і педагог Г. Ципін писав: "Поза емоціями немає музики ... Апеляція до емоційної сторони музичної свідомості учня – загальноприйнятий шлях навчання грі на будь-якому музичному інструменті. Це й закономірно, бо, не загостривши сфери почувань молодого музиканта, не розвинувши з максимальною повнотою його здатності до переживання естетично прекрасного, музичній педагогіці не вдасться вирішити жодного з поставлених перед нею завдань, як конкретних (конкретно-ігрових), так і загальних, пов'язаних з формуванням особистісних якостей майбутнього художника" [3]. Оскільки мислення в усіх своїх різновидах починається з відчуття, необхідно визнати відчуття музичної інтонації свого роду сигналом до будь-яких музично-розумових дій.

Для більш високого рівня музичного мислення характерна раціонально-логічна організація звукового матеріалу: "Лише коли інтонації певним чином оброблені, скомпоновані, зведені в ту чи іншу систему, лише тоді вони знаходять можливість трансформуватися в мову музичного мистецтва. Поза музичною логікою, що виявляє себе через широкий комплекс архітектонічних засобів, таких, як форма, лад, гармонія, метроритм тощо, музиці не вдалося б вийти з хаосу випадкових, розрізнених, "сирих" інтонацій, піднятися до рівня мистецтва" [3, с. 136–137]. Відтак, творче життя музиканта має бути не тільки емоційно, а й інтелектуально наповненим.

Якісно особливою ступінню музичного мислення є мислення творче. Воно може виявлятися в різних видах і формах: написання музики, імпровізація, інтерпретація, тобто активне та індивідуально-самобутнє художнє переосмислення музичного твору. В цьому випадку діє вже цілий комплекс розумових процесів.

Блискуча сукупність музичних задатків і здібностей не завжди гарантує успішний розвиток музичного мислення. Як у навчанні музики, так і в концертно-виконавській діяльності мають велике

значення асоціації, творча інтуїція. Дослідники розглядають інтуїцію як необхідний, внутрішньо зумовлений природою творчості момент пошуку рішень, виходу за межі сталих стереотипів. На думку німецького філософа Ф. Шеллінга, інтуїція становить єдність свідомого та безсвідомого начал духу.

Як один із головних компонентів виконавського процесу німецький піаніст-педагог К. А. Мартінсен розглядав звукотворчу волю: "Звукотворча воля – це те, що кожен справжній піаніст абсолютно безпосередньо відчуває в собі при виконавській творчості як центральну, первинну силу" [2, с. 28]. В цьому випадку увага загострюється на мотиваційній сфері психіки (емоції, афекти, потяги).

Отже, розвиток здатності учня до самостійного музичного мислення забезпечить його естетичну компетентність і високий професіоналізм як вчителя музики. Адже музичне мислення – визначальний чинник формування художнього світогляду майбутнього вчителя, що є однією з найважливіших умов для перспективного розвитку музичної культури.

Література

1. Дубінець І. В. Категорія музичного мислення у психологічній і фаховій літературі / І. В. Дубінець // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки). – Бердянськ : БДПУ, 2011. – № 1. – С. 114–124.
2. Мартінсен К. А. Индивидуальная фортепианная техника на основе звукотворческой воли / К. А. Мартінсен. – М., 1966. – С. 28.
3. Цыпин Г.М. Обучение игре на фортепиано / Г. М. Цыпин. – М. : Просвещение, 1984. – С. 138–139.